ה צ ע ה

האגודה להגנת זכויות המיעוט הערבי בישראל

חיפה, יולי 1953

לכ' נשיא המדינה
לכב נשיאות הכנסת

א.נ.,

ב-25.4.1953 נערכה בחיפה ועידה יהודית-ערבית מטעם האגודה להגנת זכויות המיעוט הערבי בישראל, בהשתתפותם של נציגי כל חלקי הציבור הערבי במדינה, של אישים יהודים וערבים ידועים ושל נציגי אירגונים ומפלגות שונים. הועידה נקראה לשם מחאה נגד "חוק רכישת מקרקעים", והחלטותיה נשלחו לכבודכם. בין השאר הוחלט בועידה לשגר משלחת אל כבוד נשיא המדינה ואל הכנסת, אשר תסביר את ההחלטות הנ"ל.

הננו מתכבדים להגיש את התזכיר הזה בשם אגודתנו ובשם המשלחת שנבחרה בועידה. נדונים בו בקצרה העניינים הבאים:

א) חוק רכישת מקרקעים

ב) הממשל הצבאי

ג) מס-החיסכון בצורת מס-גולגולת

ד) חוק האזרחות

ה) הבחירות לרשויות המקומיות הערביות

א) חוק רכישת מקרקעים

ומכוון נגד הפלחים הערביים אזרחי ישראל,

חוק זה, שנתקבל בכנסת ביום 10.3.53 מהווה פגיעה חמורה ביותר בזכויותיהם ולביסודות-קיומם ~~של הפלחים הערבים. אחרי כפורה,~~ ומפקיע מאות אלפי דונמים מאדמות הכפרים הערביים אזרחי ישראל. הממשלה נימקה את החוק בצרכי הבטחון, ההתיישבות והפיתוח, אך מטרות אלה לא יצדיקו ולא יצדיקו את נישול הפלחים הערבים מאדמותיהם, שאליו מכוון חוק זה.

זה כמה שנים חוקקה הממשלה חוקים ותקנות ונקטה בפעולות שונות לשם נישול החקלאים הערבים.

כך הגדירו המושלים הצבאיים שטחים נרחבים מאדמות הערבים כאזורים סגורים, על-סמך תקנות-ההגנה משנת 1945, ומנעו בזה את בעליהם מהגישה אליהם ועיבודם. אדמות אלה נחשבו אחרי-כן מוכרות כמובן, ושר החקלאות שם עליהן את ידו לפי חוק האדמות המוכרות והחכיר אותן לאנשים שאינם בעליהם.

כן חוקקה הממשלה את חוק נכסי נפקדים, שלפיו נחשב איש נוכח כנפקד, אם רק התגורר לזמן-מה במקום אחר בישראל מחוץ למקום אדמותיו, או אם הועבר לשם בעל-כרחו. על-סמך החוק הזה השתלטה הממשלה על חלק נוסף מאדמות הפלחים הערבים שבעליהן נחשבים נפקדים למרות שהם חיים בישראל, כתושבים ואזרחים ובוחרים או נבחרים לכנסת.

כאשר התברר לממשלה, שכל אלה אינם מספיקים לנישול החקלאים הערבים מחלק גדול מאדמותיהם, נתנה לשר הבטחון סמכות להרחיק קבוצה נוספת של פלחים מאדמותיהם לפי תקנת אזורי הבטחון. בעטיה של בטחון האזורים סגורים ו"אזורים אסורים" גורשו מכפריהם ומאדמותיהם תושבי איקרית, חסאס, ע'אבסייה, שעב, וכפרים אחרים. בעזה-אל-פחם, קלנסווה, טמרה, סכנין ומקומות אחרים נלקחו חלקים גדולים של אדמותיהם מתושבים.

כך נוצר מצב שמאלפים מהפלחים הערבים נשללה הזכות לעבד את אדמותיהם או חלק מהן. נוצר באופן מלאכותי מחסור חמור בקרקע בכפרים ערביים רבים ונתערער יסוד קיומן של אלפי משפחות שאין להם מקורות-פרנסה אחרים זולת עבודת האדמה. ואין זו פגיעה ביסוד קיומם של אותם האזרחים הישראליים בלבד, זו גם פגיעה חמורה במשק המדינה, הזקוק להגברת הייצור החקלאי.

~~להדגמת המצב נביא רק מספרים אחדים ממספרי הממשלה עצמה.~~

להדגמת המצב נביא רק מספרים אחדים ממספרי הממשלה עצמה.[1])

שם הכפר	מס' התושבים ביום 31.12.51	אוכלוסיית המשקים	השטח הפיזי של המשקים (בדונמים)	מזה בלתי מעובד (בדונמים)	מזה שלחין (בדונמים)
אום-אל-פחם	5225	3497	9000	725	34
כפר קרע	1846	1066	1196	13	-
ערערה	1414	1220	5838	964	29
יפת נצרת	1600	819	2777	279	-
ג'דידה	749	441	2499	135	-
מג'ד-אל-כרום	2348	1085	5502	40	-

עתה בא חוק רכישת מקרקעים ומוסיף החמרה מרחיקת-לכת לכל מה שקדם לו.

ישנו הבדל יסודי בין החוק החדש ובין הפעולות הקודמות של הממשלה. והתקנות הקודמות שללו מהפלח הערבי את הזכות, לעבד את אדמתו באופן זמני; ואילו החוק החדש מקנה את הסמכות לשלול מהם את עצם הבעלות על אדמותיהם, ולצמיתות.

לפי הערכה זהירה, יופקעו לפי חוק זה יותר משלוש מאות אלף דונם מבעלות הפלחים הערביים - וזאת בזכות העובדה, שגם לפי הודעות שרי הממשלה שטחי-אדמה חקלאית נרחבים במדינה נשארו עדיין בלתי-מעובדים.

מדוע לא יורשו אנשי שפה, המתגוררים כפליטים בתקופת שנים בגליל, לחזור אל כפרם, שבו משוכנים באופן זמני פליטים ערבים אחרים, ושאת אדמתם מציעים מדי פעם ליישובם של פליטים ערביים, מלבד לבעלי-האדמה החוקיים? מדוע אין מרשים לתושבי איקרית לחזור לכפרם, בו בזמן שחלק גדול מגני מטעי התפוחים השתולים על פלגי-מים יבשו ונשמדו?

חוק זה עלול להיות מכה לישוב הערבי החקלאי בישראל, ולהפוך פלחים ישול מפלחים רבים את יסודות קיומם ויהפוך אותם לפועלים שכירים זולים, ודווקא בזמן של משבר הכלכלה. מדיניות הזאת נוגדת את צרכי המדינה בחיזוק הישוב הכפרי והגברת הייצור החקלאי.

~~[illegible]~~ הממשלה טוענת כי חוק רכישת מקרקעים בא להבטיח את צרכי הבטחון, התיישבות והפיתוח של הארץ. הועידה בחיפה קבעה, שאין ניגוד בין המטרות האלה ובין כיבוד זכויות האזרחים הערבים, בהגבלן שמירת זכויותיהם על רכושם וזכותם להשתמש בו ולהנות ממנו. אין כל צורך ואין כל הצדקה לגירוש הפלחים הערבים מאדמותיהם. התיישבות העולים החדשים, פיתוח הארץ לטובת כל תושביה ושמירת בטחון המדינה וכל אזרחיה ועצמאותה צריכים להיות מיוסדים על קיום הדימוקראטיה והשויון בין כל התושבים.

במקרים שבהם הוקמו כבר מפעלי התיישבות באדמותיהם של אזרחים ערביים אפשר וצריך לתקן ~~[illegible]~~ עוול שנעשה בדרך של משא-ומתן עם בעלי האדמות האלה ולהסכם עמהם על פיצויים בצורה של אדמה אחרת בשטח ובערך שוים ובקרבת מקום.

התנגדותנו נגד חוק רכישת מקרקעים אינה התנגדות נגד מטרות הפיתוח, ההתיישבות והבטחון, כי אם נגד מדיניות ההפליה נגד המיעוט הערבי בישראל, כפי שנוקטת הממשלה, בניגוד משווע לרוחה וללשונה של מגילת-העצמאות הישראלית.

הננו מבקשים את ביטול חוק רכישת מקרקעים והחזרת החקלאים הערביים אל כפריהם והחזרת האדמות לבעליהן.

---

1) לפי מפקד החקלאות תש"י (1949/50), חלק א' - המשקים של הערבים, הדרוזים ומיעוטים אחרים, בהוצאת הלשכה המרכזית לסטאטיסטיקה ולמחקר כלכלי, ירושלים כסלו תשי"ב. - המספרים מתארים את המצב בשנת 1949/50, אם לא חלו שינויים ניכרים. במצב מאז ועד היום.

+ הפיצויים שנקבעו בסעיפי חוק רכישת מקרקעים אינם מספקים את צרכי-הפלחים. פיצויים כספיים [illegible] תמורת אדמה חקלאית [illegible] אינם נותנים יסוד-קיום בטוח לפלח הערבי ולא ימנעו את התרוששותו.

ב) המושל הצבאי

יותר מחמש שנים אחרי יסוד המדינה ~~מושל~~ כפוי עדיין ממשל צבאי על יותר ממאה וחמישים אלף ערבים אזרחי ישראל. הם חיים בכעין גיטו. נשללים מהם הזכויות של חופש התנועה, והמגורים, חיפוש-העבודה, ואפילו תעודות-נישואים טעונות אישור המושל הצבאי. הממשל הזה עומד כאבן-נגף בפני כל צעד בחיי האזרח הערבי. הוא מתערב ומפקח על ענייני עבודה ומגביל את אפשרויות הפרנסה, מקשה על הפועל להגיע למקום עבודתו ועל האכר להגיע לשדהו. הממשל הצבאי ניסה לאסור על סטודנטים ערבים כאוניברסיטה העברית את המשך לימודיהם והיה אפשר למנות עוד כהנה וכהנה פעולות שרירותיות. המושלים הצבאיים מרכזים בידיהם את סמכויות רוב המשרדים הממשלתיים, מבלי לקיים ~~[illegible]~~ את שירותיהם כראוי. הם פועלים לפי תקנות שעת-חירום ורוב מעשיהם אינם נתונים לביקורת ציבורית לערעור משפטי – וכך הם הופכים לכעין דיקטטורים.

לא תצמח שום תועלת למדינה מהממשל הצבאי. אין הוא עשוי ליצור ולהגביר נאמנות למדינה בין אזרחיה הערביים, אשר רואים בו רק אמצעי לדיכויים ולהפרדה בינם לבין האזרחים היהודים. רבים הם האישים והגופים הציבוריים בישראל. בינם חברים חשובים במפלגות הקואליציה הממשלתית, אשר הצביעו על הנזק שנגרם למדינה לחיה הדימוקראטיים, לבטחונה ולכלכלתה על-ידי המשך קיומו של הממשל הצבאי ועל העול הנעשה בקיומו למיעוט הערבי.

לא יתכן שויון בין אזרחי המדינה היהודים והערבים ולא יישמרו יסודות הדימוקראטיה בישראל אלא אם כן יבוטל הממשל הצבאי.

ג) מס-החינוך בצורת מס-גולגולת

חוק חינוך חובה קובע את חובת ההשתתפות של הרשויות המקומיות ~~ב~~(בכיסוי) הוצאות החינוך ואת חובת השיתוף בינם לבין הממשלה. מאחר שהממשלה מנעה עד כה את בחירתן של מועצות מקומיות בישובים הערביים מינתה ועדות-חינוך בכל הכפרים הערבים, שתפקידן לייעץ בענייני החינוך ומימונו. אולם אפילו הועדות האלה, הממונות על-ידי המושלים הצבאיים, לא יכלו לבוא לידי הסכם עם השלטונות בנוגע לשיעור השתתפות הכפרים בהוצאות, החינוך ובנוגע לחלוקתן בין תושבי הכפר. לפיכך נקבעו על-ידי שר החינוך פקידים הממלאים את תפקיד ועדות-החינוך. הכפריים אינם יודעים דבר על לימודי בניהם ~~ובנותם~~ ובנותיהם ואינם אלא משלמים את המסים.

יתר-על-כן: שר-החינוך ופקידיו קבעו כדרך הטלת מסי-החינוך את השיטה של מס-גולגולת. כל איש כפר הנושא תעודת-זהות צריך לשלם סכום מסויים, בין 15 ל-35 לשנה. גובה המס הוא שונה בין כפר לכפר, אך בתוך הכפר עצמו הוא אחד לאחוד לכל בן 18 ומעלה, יהיה זה עשיר או עני, מתפרנס או בלתי-מסוגל לעבודה. בעל-אדמה של מאות דונמים ורועה-הצאן שלו – בנידון זה שניהם שוים לפני החוק.

לא שמענו על מס-גולגולת אלא בשלטון התורכי או בימי דיכוי יהודי-הגולה בגיטאות של ימי-הביניים.

בזמן האחרון הגיעה הממשלה לידי גביות המס הבלתי-צודק והשנוא הזה על-ידי ~~החרשה~~ עיקול, ולא נרתעה מלעקל אפילו כלי-בית וכלי-עבודה, בניגוד לכל חוק.
לאור מצבו הקשה של הכפר הערבי הננו תובעים שהממשלה תשא במרבית הוצאות החינוך [illegible].

הננו תובעים את ביטולו של מס-הגולגולת והחלפתם במס פרגרסיבי על-יסוד ההכנסה והרכוש ובהסכמת נציגים נבחרים של הכפרים, ותובעים להפסיק את גביית המסים לפי השיטה הקיימת והחזרת הרכוש המעוקל באופן בלתי-חוקי ובלתי-[illegible].

ד) חוק האזרחות

הננו מזכירים את החלטות הועידה שנערכה על-ידי אגודתנו ב-17.4.1952 בחיפה והתזכירים, המשלחות, השביתות והאסיפות בכל רחבי הארץ, שביטאו את מחאתם של רבבים נרחבים נגד ההפלייה הלאומית הקשה שבחוק האזרחות הישראלית. הממשלה הצהירה הצהרות שונות בכנסת, בעריו ובעתונות והבטיחה לציבור, כי כנה רצונה לתת את כל ההקלות בהענקת האזרחות הישראלית לכל דורש. אך העובדות אינן כהצהרו אלה. מחלקת העליה והאזרחות טוענת, כי אינה יכולה לתת אזרחות ישראלית בניגוד לחוק, והיא מערימה קשיים למכביר בפני כל ערבי המבקש אזרחות או דרכון. נזכיר, למשל, שאחד מחברי ועד אגודתנו, מר סלים אל-קאסם, נתקבל בסירוב כשביקש אזרחות על-אף היותו יליד הארץ ואזרח פלשתינאי לשעבר; צה"ל כבש את המקום בו היה כלוא

במחנה ריכוז מצרי, וצה"ל הביאו אותו לישראל ושחרר אותו ממאסרו; הוא נרשם כחוק במרשם התושבים וקיבל תעודת זהות. גם העורך-דין אליאס כוסה לא קיבל עד היום את האזרחות, למרות בקשתו שהגיש כבר ביום 14.7.1952.

הננו סבורים, כי הדרך היחידה לשמירת זכויות האזרחים הערבים היא בשינוי חוק האזרחות וסעיפיו הגזעיים ומתן האזרחות הישראלית לכל התושבים הערבים של המדינה.

ה) בחירות לרשויות המקומיות

חמש שנים לאחר יסוד המדינה לא זכו עדיין הישובים הערבים לקבל התר לבחירת רשויותיהן המקומיות, למרות שמועצות מקומיות ועיריות קיימות ונבחרות בשאר אזורי ישראל. ערבי ישראל, גברים ונשים השתתפו בפעולות בבחירות לכנסת הראשונה ובשניה והוכיחו את בגרותם המדינית וגילו רוח של דימוקראטיה וסדר. בכפרים עספיה, דליה ואבו-גוש נערכו בחירות מקומיות, ולא אירעו בהן תקלות משפחתיות או עדתיות כל-שהן, אם גם התחברו בהם רשימות שונות והתנהלה תעמולה עניפה. אין כל הצדקה לאבסורד, שתושב נצרת או שפרעם בוחר ואף נבחר לכנסת ומשתתף כבוחר, וכנבחר-העם בעיצוב דמות המדינה כולה, אך אסור עליו לבחור את מועצת עירו.

עקרונות השויון והדימוקראטיה תובעים, כי ביישובים הערבים ייבחרו הרשויות המקומיות לפי אותו החוק כמו ביישובים היהודים. לעומת מונע הממשל הצבאי את הבחירות המקומיות אפילו באותם הישובים הערביים שיש להם מסורת של בחירות מוניציפאליות עוד מימי המנדאט, כגון נצרת וכפר-יאסף. להיפך, השלטונות, ובייחוד הממשל הצבאי, מונעים באופן שרירותי התהוותם של מוסדות ריפריזנטאטיביים. כך קרה שבכפר יאסיף, באביב ש.ז. מונתה שם ועדת-בחירות מטעם שר-הפנים, אך הממשל הצבאי אסר על הועדה להתאסף ~~לפגישה~~ אפילו לישיבה אחת והכריח אחדים מחבריה להתפטר.

מניעת עריכתן של הבחירות המקומיות ביישובים הערבים היא אחד הגילויים החמורים ביותר של מדיניות ההפלייה הלאומית נגד המיעוט הערבי בישראל. אנו פונים אל כבודכם ומבקשים לדאוג לתיקון המעוות הזאת באופן יסודי ובהקדם האפשרי - ביחד עם ביטול כל השאר גילויי ההפלייה הלאומית בישראל.

בכבוד רב,